

# ಪಾನೆಯಮ - ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರು ಸಂಖ್ಯೆ

*Akiisha pamo ne kulyangana, akatambula mu bulimba.*

Jeff Pippenger

2026-03-20

Danyeli kapu likumi na mosi, vesa twenty-for, kilombi eleko oyo Loma ya bapakano ekoyangela na bokonzi ya likolo mpenza na liloba “ntango.” “Ntango” moko ezalaka komonisa mibu nkama misato na ntuku motoba na bosaleli ya esakweli, mpe mibu yango ebandaki na etumba ya masuwa oyo eyebani koleka na lisolo ya kala, etumba ya Actium na mobu 31 liboso ya Klisto. Ezalaki na bitumba mosusu ya masuwa oyo ezalaki minene koleka mpe ebongisamaki malamuni koleka na mayele ya bitumba, kasi Actium nde ezalaki etumba ya masuwa oyo ezwaki lokumu monene koleka mpo na boyokani na yango na Marc Antony mpe Cleopatra. Na lolenge ya kokokana na ntina na yango na lisolo lokola kokweya ya Lopango ya Berlin na kokokisama ya Danyeli 11:40, mpe Bandako Minene Mibale ya 9/11 na kokokisama ya Emoniseli zomi na mwambe; mpo ntango Nzambe aponaka makambo ya lisolo mpo ekokisa Liloba na Ye ya esakweli, asalaka yango na lolenge oyo ekokoma na bokebi ya ebele ya bato oyo ekoki kozala monene koleka.

Na nyuma ya agano lililofanywa pamoja naye atatenda kwa hila; kwa maana atapanda, naye atakuwa hodari pamoja na watu wachache. Ataingia kwa amani hata katika mahali penye unono mwingi pa jimbo; naye atafanya mambo ambayo baba zake hawakuyafanya, wala baba za baba zake; atawatawanya kati yao mawindo, na nyara, na mali; naam, atafikiri mashauri yake juu ya ngome zenye nguvu, hata kwa muda. Danieli 11:23, 24.

Uriyāh Smith, kuanisha uchunguzi wake kuhusu muungano kati ya Roma na Wamakabayo wa mstari wa ishirini na tatu, atoa maoni juu ya watu wachache wa mstari huo.

“Қомиби шымытқын рыман ауаа мачу, насгъы иалагеит алахъыхра аус азура, ма кышрала, ажэа иаанаго еипш. Убри атыц инаркны урт еизгъежны ишытыцуа, ишыртцакуа азэамтала, ашытахъ ирхъаз амчра афазара ахарак ахъ иназеит.”

“[Verse twenty-four quoted].”

“Ku buryo busanzwe amahanga yari yarinjiraga mu ntara z’agaciro no mu bihugu bikungahaye, mbere y’iminsi y’u Roma, kwari ukubikoresha intambara no kubitsinda. Ubu u Roma bwari bugiye gukora ikintu kitari cyarakozwe na ba sekuru cyangwa ba sekuruza babo; ni ukuvuga kwakira iyo nyungu binyuze mu nzira z’amahoro. Umugenzo, utari warigeze wumvikana mbere, ni bwo watangijwe, w’abami basigira Abaroma ubwami bwabo mu irage. Muri ubu buryo u Roma yaje kugira ubutegetsi ku ntara nini.”

“Na labo waliokuja hivyo chini ya utawala wa Rumi walipata faida isiyo ndogo kutokana na jambo hilo. Walitendewa kwa wema na upole. Ilikuwa kana kwamba mawindo na nyara viligawiwa miongoni mwao. Walilindwa dhidi ya adui zao, nao wakastarehe katika amani na salama chini ya ulinzi wa mamlaka ya Kirumi.

“Ee ky’omu nkomerero eky’olunyiriri luno, Bisopu Newton awa ekirowoozo eky’ebyumā eby’okulagula okuva mu bigo eby’amaanyi, so si okubirumba. Kino Abaruumi baakikola nga basinziira mu kigo kyabwe eky’amaanyi, ekibuga kyabwe eky’ensozi musanvu. ‘Era okumala ekiseera;’ awatali kubuusabuusa ekiseera kya nnabbi, emyaka 360. Emyaka gino giteekwa okutandikira ku nsonga ki? Kiyinzika okuba okuva ku kikolwa ekiragiddwa mu lunyiriri oluddako.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 272, 273.

Smith akatā mendelea na kutambulisha vita vya Actium vya mwaka 31 KK kuwa ndiyo mwanzo wa ile miaka mia tatu na sitini. Baada ya kunukuu aya ya ishirini na tano, Smith asema yafuatayo.

“Ku misari 23 na 24 twashushwa hadi upande huu wa mapatano kati ya Wayahudi na Warumi, KK 161, hadi wakati ule ambapo Rumi ilikuwa imepata utawala wa ulimwengu wote. Sasa msitari ulioko mbele yetu waonyesha kwa wazi kampeni yenye nguvu dhidi ya mfalme wa kusini, yaani Misri, na kutokea kwa vita mashuhuri kati ya majeshi makubwa na yenye nguvu. Je, matukio ya namna hii yalitukia katika historia ya Rumi karibu na wakati huu? — Naam, yalitukia. Vita hivyo vilikuwa vita kati ya Misri na Rumi; na pambano hilo lilikuwa pambano la Actium. Na tuyatazame kwa ufupi mazingira yaliyoleta mgogoro huu.”

“[Marc] Antony, Augustus Caesar, ne Lepidus basatu batatu ki kuli kyali kyela batatwe, [triumvirate], bebo babandikini babasekelele kufumisya lufu lwa Julius Caesar. Antony ono waikile mwinabi wa Augustus pakutwala nkashi yakwe, Octavia. Antony watumilwe mu Egypti pa milimo ya boma, lelo wakwetiwe ne mayele ne buweme bwa Cleopatra, mwinafumukazi wa Egypti wa bwikalo bwa buleke. Lukumbwa lwine alinkwatile pali aye lwali lwa maka nganshi, pakuti pakulekelesha waimike ku lubali lwa fya ku Egypti, waakana umukashi wakwe, Octavia, pakusekesha Cleopatra, apeelee umupanga ne umupanga kuli oyo pakukwasha ubufi bwe bwinafina, acita ukucimfya ku Alexandria mu cifulo ca ku Roma, ne mu nshila shimbi wafulunganishishe nganshi abantu ba Roma, pakuti Augustus taakwete ubucushi nangu bumo mu kubatungulula ukwingila nelyo ku mutima onse mu nkondo ukulwisa uyu mulwani wa calo cabo. Iyi nkondo pa kubonekela yali ya kulwisa Egypti ne Cleopatra; lelo icinecine yali ya kulwisa Antony, uwali nomba aimine pa mutwe wa milandu ya ku Egypti. Ne cikonko cine ca impaka shabo cali, eflyo asosa Prideaux, ukuti takwaba nangu umo pali bo uwakontentekelwa ne cibeela fye ca butungulushi bwa Roma; pantu Lepidus alifumywe kale mu [triumvirate], nomba icintu conse calele pakati kabo, kabili umo no umo pa kuisala ukuti akwatile conse, baaponye apakubetela kwa nkondo pa kukwata kwaco.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 273.

Mu buryo bw’ubuhanuzi, urugamba rwa Actium rugaragaza itegeko ryo ku Cyumweru, kuko rwagereranyaga ugutsinda kwa gatatu ku nzitizi eshatu z’ahantu hatandukanye zashingiyeho “ubutegetsi bw’isi yose” bwa Roma ya gipagani, nk’uko Smith abyivuga. Nk’uko byagenze kuri Roma ya gipagani, ni na bwo, igihe inzitizi ya gatatu ya Roma ya gipapa yirukanwaga mu mujyi wa Roma, “ubutegetsi bw’isi yose” bwa Roma ya gipapa bwatangiriye mu mwaka wa 538. Abo bahamya babiri bavuga ku itegeko ryo ku Cyumweru aho n’igihe Roma y’iki gihe itsinda ubwami bwa gatandatu n’ubwa karindwi bwo mu buhanuzi bwa Bibiliya, kandi, mu kubikora, igatsinda inzitizi yayo ya gatatu; bityo igashyiraho “ubutegetsi bw’isi yose” mu gihe cy’amezi mirongo ine n’abiri y’ikigereranyo.

Na akapewa kinywa cha kusema maneno makuu na makufuru; naye akapewa mamlaka ya kuendelea kwa muda wa miezi arobaini na miwili. Ufunuo 13:5.

## **Roma kulwana ne Misiri**

Mu buryo bw’ubuhanuzi, intambara ya Awugusito w’i Roma yarwanyije Egiputa na Kilewopātra, yashyizwe mu ngiro n’ubwigomeke bwa Mariko Antōni; kandi kubw’itegeko ry’ubuhanuzi, izo mbaraga z’ubuhanuzi zigomba kugereranya imbaraga z’ubuhanuzi zigaragazwa ku cyumweru cy’itegeko.

At Actium Roma ilikashinda Misri, nguvu iliyokuwa imejengwa juu ya muungano kati ya mwanamume mwasi na mwanamke asiye mtakatifu. Muungano wa Antony na Cleopatra ni muunganiko wa kanisa na serikali. Huko Actium, Roma ya Augustine ilishinda nguvu iliyowakilishwa na muungano usio mtakatifu wa kanisa na serikali.

## **Chilongelu cha Chinyama**

Kleopatra anaashiria kanisa lililoharibika lililoungamana na Antony, ishara ya Roma. Kleopatra alikuwa mtawala juu ya uhusiano wao, kama alivyowakilisha Uriah Smith, aliposema kwamba Antony “alianguka akiwa mhanga wa hila na hirizi za Kleopatra, malkia mpotovu wa Misri.” Muungano wa kanisa na dola uliowakilishwa na Antony na Kleopatra ulimtambulisha Kleopatra kuwa ndiye mamlaka iliyotawala katika uhusiano huo; hivyo, muungano wa kanisa na dola uliowakilishwa na uhusiano wao unatimizwa na ufafanuzi wa sanamu ya mnyama—ambayo ni muungano wa kanisa na dola huku mwanamke akiwa ndiye mwenye udhibiti wa uhusiano huo. Actium ilikuwa mfano wa kinabii wa sheria ya Jumapili iliyo karibu kuja.

Aagusto ye uchilekelela uweza wa upapa ukashinda Amerika Jiphyha pa sharia ya pa Dimingu iikwiisa bwangu. Mariko Antoni ye pembe ya Kipublika ya munyama wa pa ntanda, na Kileopatra ye pembe ya Kiprotestanti. Antoni na Kileopatra bakwisa pamo ne kwambaula nga njoka pa sharia ya pa Dimingu iikwiisa bwangu. Byonse bibili, Kileopatra ne Antoni, bye bilembo bya uweza wa njoka; ne apo bakasangana lwonse pamo pa sharia ya pa Dimingu—bakwaamba nga njoka.

## **Amajoka**

Ugiriki na Misri vyote viwili vinawakilisha kwa unabii nguvu ya joka, na Antony naye pia aliwakilisha nguvu ya joka. Misri ilikuwa kusini katika Danieli kumi na moja, na Ugiriki ilikuwa magharibi. Misri ilitwaa na Ptolemy wa Kwanza baada ya ufalme wa Aleksanda kugawanyika katika sehemu nne. Kisha Ptolemy wa Kwanza akawa mfalme wa kwanza wa kinabii wa kusini, na Cleopatra alikuwa mtawala wa mwisho wa Kiptolemaio katika Misri. Ptolemy alizaliwa Makedonia, mahali pa kuzaliwa pa Aleksanda Mkuu.

Masedonia ew̄zîdi kwisi Gilikis wa nōrsi, na kâwâlâna ku bîbanzi byâbo byâ bakoko byâfûmîne ku bahero ba mito ba Gilikis. Bingumba-bya-bwâmi bya Gilikis wa sudi byâkebanga Bamasadonia bu mbanza yâ barbaro kutamba bahelelista ba Gilikis wa sudi. Bamasadonia bâvwa bwâmi bwa mfumu, kadi bingumba-bya-bwâmi bya sudi (poleis) bya bu Athene, Sparte, Thèbes, Corinthe, ne bikwabo, byâvwa mu sudi ne mu katikati ka Gilikis ne mu bisanga byâ Aegea. Poleis eyi misangu

yâbûngi yâvwa ne maboko a bukalenge a demokrasi, oligarki, anyi a kusangisha byonso bibidi, paùvwà Masedonia bwâmi bwa mfumu bumwe bwa ku tshisuku, ne dynastie ya bukalenge yâ makasi (ba-Argeades). Nansha nunku, bônso bâvwa bahelelista, ne pânwâkalwa Roma mu mâla ma dibadi, bâkabâtûmîna dînâ dyâ Bagriki. Kleopatra âvwa mfumu wa ndeke wa Ptolemee wa ndeke, udi uleeja luseke lwa bukalenge bwa ku nordi ne lukôngo lwâ bwâmi lwa Bagriki bafumina mu ditûnga dya Masedonia, anyi Gilikis wa nòrsi.

## Mfumu wa Kumwera

Cleopatra aali mfalme wa mwisho wa ufalme wa Waptolemaio uliyoanza na Ptolemy I wakati ufalme wa Aleksanda ulipogawanyika katika sehemu nne. Katika vita vya Actium, ufalme wa Waptolemaio, yaani mfalme halisi wa kusini, ulifikia mwisho wake. Mfalme wa kusini aliyefuata angekuwa Misri ya kiroho, iliyowakilishwa na Ufaransa isiyoamini kuwapo kwa Mungu katika historia ya Mapinduzi ya Kifaransa.

Û cenazeyên wan dê li kolana wê bajarê mezin bidirêjin, ku bi wateya ruhanî jê re Sodom û Misir tê gotin, li wir jî Xudanê me hat salibkirin. Peyxam 11:8.

Misri halisi ilikuwa mfalme halisi wa kusini kuhusiana na mgawanyiko wa ufalme wa Aleksanda, lakini Misri ya kiroho inawakilishwa kama mfalme wa kusini kwa sifa za kinabii za Misri, si kwa mwelekeo halisi.

## Kusini na Magharibi

Kleopatra, akiâ ngêrî mûthamaki wa mûthia wa Ptolemy wa ûthamaki ûcio, kîûmîrîrwo kînabii ta ûhoti wa mîrongo îîrî: wa Giriki (irîa ya irathîro) na wa Misri (irîa ya muoyo wa rûgongo); no mûthamaki ûrîa wa kûrûmîrîria, na nîwe wa kiroho wa muoyo wa rûgongo, nî Faransa, o nake ari na ûhoti wa mîrongo îîrî, ûrîa ûgûcokio kûrî Kûguûrwo 11 ta Misri na Sodoma. ûhûûri wa Sodoma ûranîrîria na ûhûûri wa Kleopatra wa irathîro, na Kleopatra wa muoyo wa rûgongo ûranîrîria na ûkanagîri wa Misri. Mûthamaki wa mûthia wa muoyo wa rûgongo wa kîhîî nî aarî na mîrongo îîrî, na mîrongo îyo îgîthondekîra hamwe na mûthamaki wa mbere wa kiroho wa muoyo wa rûgongo.

Mapigano ga Actium yalikuwa muungano usio mtakatifu wa joka la Roma la Antony na joka la kusini na magharibi la Cleopatra. Antony na Cleopatra wanawakilisha kanisa na dola, kwa hiyo kushindwa kwa Actium na Augusto wa Roma kunawakilisha ushindi ambao ndani yake Roma inashinda juu ya muungano usio mtakatifu wa pande mbili, unaoashiria mfano wa mnyama. Miaka mia tatu na sitini baadaye, katika utimilifu wa Danieli 11:24, Konstantino aliigawa Roma kuwa mashariki na magharibi, akimwacha mwanamke wa Roma upande wa magharibi na kumhamisha mwanamume wa Roma upande wa mashariki. Ushindi juu ya kusini na magharibi uliashiria mgawanyiko wa mashariki na magharibi baada ya “wakati” wa miaka mia tatu na sitini, katika vita vya Actium. Katika mapambano ya awali Antony alipewa Roma ya mashariki na Augusto magharibi, kwa hiyo Actium iliileta pamoja mashariki na magharibi, lakini kwa “wakati” tu.

## 31 BC ne 330

31 یٰلَاسِ لَ مَوِی تَکَهِئِ ۚ ۚ نِ ۚ دَر کِ تَ سَ مَ بَر مَ س ۚ هِ ی ۚ وَ بَ ، تَا کَ هِ د ۚ ا نِ ی ۚ وَ کِ ی ۚ پَ تَ سَ هِ د ۚ مَ ب ۚ ی ۚ ا تَ وَ ک ۚ مَ شِ ی ۚ مَ ه ۚ ا سِ ی ۚ ی ۚ ا سِ ی ۚ مَ وِ ی ۚ تَ کَ هِ ی ۚ ۚ 330 ۚ لَ ا وِ ا ی ۚ ز ۚ وَ ر ۚ وَ تَا لَ ۚ ه ۚ ز ۚ وَ ر ۚ وَ ب ۚ مَ کَ هِ تَ هِ ی ۚ ر ۚ وَ تَ ا ر ۚ پَ مِ ی ۚ ی ۚ نِ ۚ وَ وَ بَ ش ۚ مَ بَا د ۚ وَ ب ۚ هِ ی ۚ نِ ۚ وَ مَ ن ۚ ۚ ز ۚ ۚ 330 ۚ وَ ۚ ز ۚ ۚ پ ۚ 31 ۚ ، نِ ۚ ا ی ۚ کَ وَ دَر ه ۚ ۚ تَا ه ۚ ی ۚ ا تَ وَ ک ۚ 330 ۚ لَ مَ ک ۚ ی ۚ لَ ا س ۚ 360 ۚ وَ ل ۚ وَ وَ ب ۚ مَ کَا گِ ی ۚ مَ وِ ی ۚ ا فِ لَ هِ ی ۚ ۚ ز ۚ ۚ پ ۚ 31 ۚ ی ۚ کَ هِ ی ۚ وَ ل ۚ چ ۚ وَ مَ ز نَ ا ش ۚ ی ۚ تَ هِ ی ۚ ا ی ۚ لَ مَ کَ ه ۚ ، وَ وَ تَا ه ۚ مَ وِ مَ کِ ی ۚ ز N ۚ ی ۚ کَ هِ ی ۚ مَ مَ مَ ش ۚ کَ هِ ی ۚ ی ۚ ا سِ ا ی ۚ وَ B ۚ نِ ۚ دَ هِ د ۚ نَ ا ش ۚ ی ۚ نِ ۚ ی ۚ نِ ۚ وَ مَ N ۚ ی ۚ کَ هِ ی ۚ وَ ل ۚ چ ۚ وَ مَ Z Nَ a ش ۚ ی ۚ نِ ۚ ا دَ هِ Z ا ی ۚ لَ a نِ a د ۚ

## Ekyokurabiraho Ekindi

Antony wa ku Roma, aliyepatanishwa na Cleopatra wa kusini na wa magharibi, anawakilisha muungano wa namna tatu ndani ya umoja wao wa namna mbili wa sanamu ya yule mnyama. Msalaba nao pia unapatanishwa na sheria ya Jumapili, na kwa hiyo na Actium na 330. Kwenye msalaba, umoja wa namna mbili wa kanisa na serikali unawakilishwa na Wayahudi (kanisa lililoharibika) kuungana na Roma (serikali) ili kumwua Kristo. Mhusika wa tatu katika muungano wa msalaba anawakilishwa na Baraba, Kristo wa uongo, ambaye jina lake maana yake ni “mwana wa baba.” Kwa ishara, Baraba ni nabii wa uongo anapowekwa kinyume na Kristo aliye nabii wa kweli. Roma alikuwa Antony, na Cleopatra wa kusini na wa magharibi aliwawakilisha Wayahudi na Baraba.

Muchinjikwa kunoenderanawo na Eria pa Gomo re Karimeri, apo sarudzo yakanga iri pamusoro pokuti ndianiko aiva muporofita wechokwadi kana wenhema. Muporofita wenhema panguva iyoyo akanga ari chiratidzo chine mativi maviri, chakabatanidza vaporofita va Bhaari navaprista vemusango. Bhaari ndimwari wechirume, uye vaprista vemusango vaimiririra Ashtaroti, mwarikadzi wechikadzi. VaJudha pamuchinjikwa vakanga vari Ashtaroti, mwarikadzi wechikadzi, uye Bharabhasi, uyo aiva munyengeri achitsiva Murume wo Kusuwa, akanga ari mwari wechirume, Bhaari.

Cleopatra akã hína pe rréina yvy gotyo ha avei pe rréina kuarahyreike gotyo. Antonio ha’e va’ekue Roma ra’ãnga, peteĩhína pe triunvirato mbohapyvegua apytégui, oñe’ẽme’ẽva’ekue omyengovia haɣua Julio jejuka. Julio mano mokõi paapy ha peteĩ ñekutu rupive ohechauka va’ekue papakuéra ojukakuaáva herida 1798-pe, oñembotyvo Daniel 11, versíkulo 40. Augusto Actium-pe ohechauka upe herida ojukakuaáva ñemonguera. Upe herida oñemonguera Antonio ha Cleopatra omanóramo. Antonio ha Cleopatra ohechauka pe mymba ra’ãnga Estados Unidos-pe, ha’eva peteĩ entidad profétika mbohapyvegua, oguerékova pe mymba yvy rehegua ha mokõi hatĩ. Antonio ha’e peteĩ parte, ha Cleopatra ohechauka ambue mokõi parte. Taha’e Antonio Roma, térã Cleopatra Egipto ha Grecia, mokõivéva omano oñondive pe léi domingo-pe, Biblia profesía pehẽngue mburuvicha guasu poteĩha opa jave. Profétikamente, Cleopatra, Antonio rehegua joajupe, ha’e tupãope ojeporúva ñembotavy ha estado rembiapo ñembojehe’a, upépe tupãope ojeporúva ñembotavy ombotavy ha oguereko haɣua poguýpe estado rembiapo.

## Fu Yabiri ya Wafwa ya Kabiri

మరొక వీరచరిత్రమక నాథయిల్, జూలీయన్ నీజర్ మరియు మరొక ఆంటనీతో కలియేపత్తర కలిగిన సంబంధం, కలియేపత్తర యొక్క సంఘ-రజకీయకౌశల్యం రేమా నవరత్నయను రవీంద్రకౌశల్యంతో సంబంధంలే ఉండే రెండు కలాలను సూచిస్తుంది. దనీయలు

పదకొండవ అధ్యాయం నలభయ్యవ వచనం నెరవేరుటలో, తన మొదటి సంకీర్తనముక మరణమైన 1798లో ఆమెను జూలియన్ విడిచిపెట్టెను; తరువాత, దానియేలా పదకొండవ అధ్యాయం నలభై ఐదవ వచనం నెరవేరుటలో, ఆకీటియంలో ఆమెకు సహాయపడువరేవరూ లేకుండా తన అంత్యనేకీ వచ్చుచును. నలభయ్యవ వచనం నవనీధపరచబడవలసిన ఆమె మొదటి ఘోర గయమునకు ఆల్ఫ; మరీయు నలభై ఐదవ వచనపు ఒమగే యందే ఆమె తన రెండవదీయు తుడియైన మరణమును పొందును.

Nge embe na engeta ibili enya Abaroma eri omukanda gwa ikumi na sita okuhika kuri abiri na ibiri, Cleopatra nk'akamanyiso ak'omu Baibuli aine amakuru agarenga kamwe, kuzinziira aha mbeera y'ebyavugwaho. Julius akamureka omu 1798 obu obuhwezi bw'obugabe bwaihwaho, hanyuma ekikomere kye eky'okumwita nikikirira ku Sunday law, kwonka abakama ikumi ab'omu Okushuuruurirwa ikumi na musanju aha muheru nibamuzikiriza n'omuriro, obu arikuhura n'okufa kwe kwa kabiri kandi okw'aha muheru.

Kleopatra ni ishusho ya asili ya namna mbili inayowakilishwa na kutokuwako kwa Mungu kwa Misri ya Farao, na falsafa ya dini ya Ugiriki. Asili yake hiyo ya namna mbili inawakilisha ustadi wa kisiasa wa Misri na ustadi wa kidini wa kanisa wa Ugiriki. Falsafa ya dini ya Kigiriki inawakilishwa na mungu wa kike wa Kigiriki Athena, ambaye aliwekwa wakfu kama sanamu ndani ya hekalu lake, litwalo Parthenon. Athena ni ishara ya hekima, na akiwa mwanamke anawakilisha dini ya elimu ya kibinadamu, kinyume na elimu ya Kiungu.

و رصم بمب اسن هرف هل مك، نزي تن اتستورپ و يز اوخ يرامؤك ناك مو وترگكهى هتالو يوود ين اكه خاش ل هگل يز اوخ يرامؤك هيو ب؛ اسئل ك يري بدمت مؤدس و هتالو د يتساي س رصم. نووب اركهن وومن مؤدس و مؤدس مزي تن اتستورپ و رصم يز اوخ يرامؤك. مؤدس ل هگل مزي تن اتستورپ و تئبد اتواه رصم، ووب نون يتراپ يه كاگتسر هپ هك، هان يتهئ ين انؤي يدن هوادوخ ييؤرم يدرو هرهپ ين اش ين. هن انؤي ين اش ين. موتهئ زودد Nashville, Tennessee ين نون يتراپ ي اگتسر هپ هل يوخ ين نريؤم هوي شواه و ي خاش ل هگل ادمم مشكهى ي اساي يتاك هل ادن اك مو وترگكهى هل مك ي ل هگل ين اش ين اسئل ك وهئ تئردد ن اش ين Sodom و Cleopatra، Ashtaroth، Salome، تئبد كئرواه يز اوخ يرامؤك.

Kleopatra anaonyesha ukana-Mungu wa Farao na dini ya Wagiriki. Dini inayoandamana na falsafa ya ukana-Mungu ni ibada ya elimu ya Kiyunani. Yesu daima huonyesha mwisho kwa mwanzo, na ule mti uliokuwa bustanini uliokatazwa kuliwa ulikuwa mti wa ujuzi wa mema na mabaya, ukiwakilisha dini ya falsafa ya Kiyunani ambayo Dada White huiita, “elimu ya juu.” Hili hutambulisha na kisisitiza dini ya Kiyunani ya hekima ya Kleopatra kuwa upotovu na bandia ya elimu ya kweli katika pambano kuu kati ya Kristo na Shetani.

Nashville, Tennessee yitiriwe “Atene yo mu majyepfo,” kandi Cleopatra ni we mwamikazi wa nyuma nyirizina wo mu majyepfo. Uwo mwamikazi wa nyuma wo mu majyepfo yashushanyaga umwami ukurikiyeho kandi wa mbere wo mu buryo bw'umwuka wo mu majyepfo, byasohorejwe n'u Bugaransa butemera Imana. Uwo Bugaransa butemera Imana bushushanya Leta Zunze Ubumwe za Amerika, aho i Nashville, Tennessee, “Atene yo mu majyepfo,” urusengero rwa Parthenon rw'umugore w'ikigirwamana Athena ruhagarariwe mu buryo bw'ikimenyetso. Urwo rusengero ruherereye kuri 2500 West End i Nashville. Umubare makumyabiri n'itanu ushushanya urugi rufunze rwo mu migani itatu yo muri Matayo makumyabiri n'itanu. Cleopatra,

nk’umwamikazi wombi wo mu “majyepfo” no mu “burengerazuba,” agera ku “iherezo” rye muri Atene yo mu majyepfo.

Malozge na atudid ni Actium, Cleopatra, Augustus ne Antony tukahitukila ku veshi ya makumi avali na muevo kufika veshi ya makumi atatu ya Danieli ikumi na imue. Kape, kipande kye kifungu chino kye kilaleka sana ni apo vasanguluka bujimi ku meza imwe.

Ū dilê herdu van padişahan dê ji bo kirina xerabiyê be, û ew ê li ser yek maseyê derewan bêjin; lê ev ê serkeftinê nebe, ji ber ku dawiya wê hîn jî di wextê destnîşankirî de ye. Daniel 11:27.

Kuinita hoora jo mu vhesi, ni 330, magumo a “nguva” ya vhesi makumi maviri neina. Hoora yakatarwa inomirira mutemo weSvondo kuUnited States, uye inomirirawo kuvharwa kwenguva yokuedzwa kwavanhu venyika. Mutemo weSvondo usati wavapo, madzimambo maviri, ane mwoyo yokuita zvakaipa, achataurirana nhema patafura imwe. Mutemo weSvondo wa vhesi gumi nenhanhatu uye makumi mana neimwe waDhanieri gumi neumwe usati wavapo, madzimambo maviri achataura nhema patafura imwe, asi nhema dzawo hadzibudiriri. Ndivanaani madzimambo maviri anotaurirana nhema? Tisati tapindura pfungwa iyoyo, ndichatiyeuchidza zvimwe zvezviratidzo zvatakambobata mazviri mumutsara uno.

Vakuteki bafuumi bana ba Rooma bagerageranya obumanyiso obw’enjawulo obw’obunnabbi, okusenziira ku mbeera gye balowoozebhamu. Newankubadde nga baali bafuzi ba Rooma, nga akabonero bo mu bukulu kagerageranya ebyafaayo eby’obunnabbi eby’Yudaaya ey’edda, bwe baava mu bufuzi bw’Abaseleuki ne bayingira mu bufuzi bw’Abaruumi.

Pompey aali jenerali, ne batongi batatu ba Rooma baalandaki bazalaki nyonso ba Kaisari. Julius, na boyokani na Augustus, azalaki komonisa bomoko mibale ya biteni misato elongo na bitumba mibale ya triumvirat—ya liboso ezalaki ya seko te, mpe ya mibale ezalaki ya mibeko. Bakonzi nyonso minei bazali komonisa mobeko ya Lomingo na makambo mosusu. Pompey alongaki mokili ya nkembo; Julius, oyo azali komonisama na bapota ya mopanga ntuku mibale na misato, azali anzelu ya liboso, mpo ete azali Kaisari ya liboso, mpe azali elilingi ya anzelu ya misato, oyo ezalaki Tiberias. Tiberias na ekulusu, oyo ezali mobeko ya Lomingo, azali mpe komonisama na motango ntuku mibale na misato, mpo ete ntuku mibale na misato ezali komonisa bomoko ya boyokani; mpe ekulusu ezali eteni ya motuya mingi penza na mosala ya Klisto ya kosangisa Bonzambe na Ye elongo na bomoto na biso. Boye, Julius mpe Tiberias bazali nsango ya liboso mpe ya misato, oyo emonisami na ntuku mibale na misato.

Julius ka ko munhu wa kimapenzi jinsi ambavyo mara nyingi huonyeshwa katika masimulizi ya Hollywood; alikuwa mtu asiye na huruma, aliyedhamiria kupata mamlaka. Tiberias alikuwa mbaya zaidi kuliko Julius, kwa maana uovu wake hata unatajwa katika aya, kwa kuwa herufi ya mwisho ya alfabeti ya Kiebrania ni ishirini na mbili na herufi ya kwanza ni moja. Alfa ni ndogo kuliko omega, na uovu wa Tiberias umewekwa katika aya ya ishirini na mbili, ambayo ndiyo herufi ya mwisho ya alfabeti ya Kiebrania, na katikati ya watu hao wawili waovu wanaowakilishwa na Julius na Tiberias alikuwapo Augustus. Augustus anawakilisha kilele cha utukufu wa uwezo na heshima ya Roma. Kama kinyume cha ujumbe wa kwanza na wa tatu, anawakilishwa na herufi ya kumi na tatu, ambayo ni ishara ya uasi. Augustus aliuthibitisha ufalme wake kwa kuushinda uasi

wa Antony na Cleopatra, uasi maarufu zaidi katika historia ya Roma.

Ogastas ni amandla ga Roma aga fentšego tšhitišo ya boraro, gomme ka go dira bjalo o emetše molao wa Lamorena, le wona matla a Roma ao a bušago nakong ya dikgwedi tše masomenne-pedi tša seswantšhetšo tša Kutollo kgaolo ya lesomenne-tharo ya borabele. Ge a bewa pele ga molao wa Lamorena, Pompey ke bobedi 1798 le 1989, ka go dira gore Pompey e be seswantšho sa Antiochus Magnus a fediša Ntwa ya bone ya Siria go tloga ka 219 go fihla ka 217 BC, e le phethagatšo ya temana ya lesome ya kgaolo ya lesometee. Ka gona Julius Caesar o nyalanywa le ditemana tša lesometee le lesomepedi le ntwa ya mollwane, e lego ntwa ya Raphia ka 217 BC. Moo Julius le yena ke Antiochus Magnus, gomme Augustus Caesar le yena ke Antiochus Magnus ntweng ya Panium ya temana ya lesometlhano. Gona temaneng ya lesometshela Tiberias ke molao wa Lamorena, eupša ga se Antiochus Magnus, gobane moo ke Pompey, gobane Jesu ka mehla o swantšha bofelo ka mathomo. Temana ye e swaya bofelo bja Mmušo wa Seleucid bjoo bo emelago bofelo bja United States bjalo ka mmušo wa botshelela wa boporofeta bja Beibele.

Kuna upatanisho zaidi unaopaswa kufanywa kuhusu watawala wanne wa Kirumi, na mstari huo unawakilisha historia iliyofichika ya aya ya arobaini. Mstari wa Wamakabayo wa aya ya ishirini na tatu nao pia unaonyesha historia iliyofichika ya aya ya arobaini. Kisha katika aya ya ishirini na nne, simulizi la Rumi ya Kifalme ya kipagani linawakilishwa kwa kipindi cha wakati—miaka mia tatu sitini. Mstari wa historia ya Kirumi unaowakilishwa kuanzia aya ya ishirini na nne hadi aya ya thelathini pia ni kielelezo cha historia iliyofichika ya aya ya arobaini. Unaishia katika aya ya thelathini na moja wakati somo linapobadilika kutoka Rumi ya kipagani kwenda Rumi ya kipapa. Rumi ya kipagani bado imo katika aya hiyo, lakini hapo haiwakilishwi kama ufalme wa nne wa unabii wa Biblia, bali kama mamlaka ya kisiasa iliyokiweka kipapa katika kiti cha enzi mwaka 538. Mwaka 538 upapa ulipitisha sheria ya Jumapili, kwa hiyo aya ya thelathini na moja inapatanishwa na aya ya kumi na sita na arobaini na moja. Aya ya ishirini na nne ilitambulisha vita vya Actium na historia inayohusiana na mstari huo.

Vesi ya ishirini na nne inatambulisha wakati ambapo Rumi ya kipagani ilianza kutawala kwa ukuu kwa miaka mia tatu na sitini, kisha katika vesi ya thelathini na moja Rumi ya upapa inaanza kutawala kwa ukuu kwa miaka elfu moja mia mbili na sitini. Mwanzo na mwisho wa mstari huo hubeba sahihi ya Kristo, Alfa na Omega. Katika vesi hizo tunayo historia ya Marko Antoni, Kleopatra na Kaisari Augusto. Katika vesi ya kumi na sita Rumi ya kipagani iliushinda Ufalme wa Seleuki katika mwaka 65 KK, kisha Yuda katika mwaka 63 KK. Kizuizi cha tatu cha Actium katika mwaka 31 KK kilitambulisha mwisho wa ufalme wa Misri, kama kilivyofananishwa na vizuizi vya kwanza vya Waseleuki katika mwaka 65 KK. Kwa mara nyingine tena, tunaikuta sahihi ya wa Kwanza na wa Mwisho. Mwaka 65 KK ulikuwa wa kwanza wa vizuizi vitatu, nao uliwakilisha kushindwa kwa mfalme wa kaskazini; na mwaka 31 KK uliwakilisha cha tatu cha vizuizi vitatu, nao uliwakilisha kushindwa kwa mfalme wa kusini. Yuda, ikiwa kizuizi cha katikati kati ya vizuizi hivyo vitatu, ilikuwa na vita vya wenyewe kwa wenyewe ndani ya kuta za Yerusalemu wakati Pompeyo alipowasili katika mwaka 63 KK. Kizuizi cha pili ni ishara ya uasi.

Mu mwaka wa 538, kizingiti cha tatu kwa Roma ya upapa kiliondolewa nje ya Mji wa Roma. Kizingiti hicho kilikuwa Wagothi, na hapo ufalme wa tano wa unabii wa Biblia ukaanza; pale pale

ambapo ufalme wa nne uliishia. Na kama vile ufalme wa nne ulivyoanza katika kizingiti chake cha tatu, ufalme wa Misri ukashindwa, kama ilivyokuwa imeonyeshwa kwa mfano katika kizingiti cha kwanza cha ufalme wa Waseleuki. Hili linatambulisha kwamba ushuhuda wa kinabii unaopatikana katika aya ya ishirini na nne hadi aya ya thelathini, unaonyesha mstari ambao pia unapaswa kupatikana katika historia iliyofichika ya aya ya arobaini. Kwa sababu hii, ni muhimu kuzingatia mahusiano mbalimbali ya kinabii yanayowakilishwa na Marko Antoni, Kleopatra, Julius Kaisari, Pompeyo na Augusto Kaisari.

Enanga ecihemu ecitarikukirayo kugira obugumire bw'okutegeera omu rwengyero rw'akacweka ka vesi ya makumi abiri na ina okuhika ahari makumi asatu, obu bavuga ebishuba bari aha meeza emwe?

Na mioyo ya wafalme hawa wawili itakusudia kutenda maovu, nao watasema uongo mezani pamoja; lakini halitafanikiwa, kwa maana mwisho bado utakuwa katika wakati uliowekwa. Danieli 11:27.

Uriah Smith, wafalme hao wawili anawatambulisha kuwa ni Marc Antony na Augustus Kaisari.

“Мукенту 27-ЭНЬХЭМ КЫЩИТХА”

“Antony na Caesar kalile pamoja hapo kwanza katika ushirika. Hata hivyo, chini ya kifuniko cha urafiki, wote wawili walikuwa wakitamani na kufanya hila kwa ajili ya utawala wa ulimwengu wote. Maungamo yao ya heshima kwa kila mmoja na ya urafiki kwa kila mmoja yalikuwa matamshi ya wanafiki. Walinena uongo mezani pamoja. Octavia, mke wa Antony na dada yake Caesar, aliwaambia watu wa Roma wakati Antony alipompa talaka, kwamba alikuwa amekubali kuolewa naye kwa tumaini hilo tu kwamba jambo hilo lingekuwa dhamana ya umoja kati ya Caesar na Antony. Lakini shauri hilo halikufanikiwa. Mpambano ukaja; na katika vita iliyofuata, Caesar alitoka mshindi kabisa.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 276.

Lokacin Octavia ta gane cewa aurenta da Antony ya zama kamar alƙawarin haɗin kai, hakan ya nuna kawancen aure wanda tun da farko aka misalta a sura ta goma sha ɗaya da auren Berenice na zamanin Helenistik da sarkin Seleucid, Antiochus II Theos, wajen shekara ta 252 K.H. Berenice 'yar Ptolemy II Philadelphus ce. Octavia da Berenice suna wakiltar auren diflomasiyya ko kuma, a ma'anar annabci, yarjejeniyoyi. Ayoyi biyar zuwa goma suna bayyana tarihin auren diflomasiyya tsakanin masarautun kudu da arewa, kuma sa'ad da Marc Antony da Octavian, wanda daga baya aka sani da Augustus Caesar, suka shirya auren, sun kuma raba masarautar zuwa gabas da yamma.

Mkataba wa Brundisium (40 KK) ulikuwa suluhu ya maafikiano iliyofikiwa kwa majadiliano kati ya Marko Antoni na Oktaviano (baadaye Augusto) ili kutatua mivutano ndani ya Triumvirati ya Pili baada ya hali iliyokaribia kuwa vita vya wenyewe kwa wenyewe. Ulijumuisha mgawanyo wa maeneo ya Warumi (Antoni mashariki, Oktaviano magharibi) na ulithibitishwa kwa ndoa ya Antoni na Oktavia (dada yake Oktaviano). Katika mwaka wa 39 KK muda wa awali wa miaka mitano wa Triumvirati uliisha, Antoni akasafiri kwa meli zaidi ya 300 kuelekea Italia, ambazo hapo mwanzo zilikataliwa kutia nanga Brundisium, hivyo hatimaye zikatia nanga Tarentum. Oktaviano alikutana naye huko baada ya upatanisho wa muda mrefu uliotokana na kutokuwa tayari

kwa jeshi la Antoni kupigana na jeshi la Oktaviano, na vivyo hivyo kinyume chake. Oktavia alitimiza wajibu muhimu wa upatanishi, akimshawishi Antoni amuunge mkono Oktaviano dhidi ya Sekstusi Pompeyo. Waliihuisha Triumvirati kwa miaka mingine mitano (hadi 32 KK), huku Antoni akimpatia Oktaviano meli 120 kwa kubadilishana na askari walioahidiwa (ambao baadaye Oktaviano aliwazuia).

Mu mwaka wa 32 Mbere ya Kristo habaye itandukaniro rigaragara hagati y'abo bahanganye bombi. Umubano wari warazambye bitewe na poropagande, kwibanda kwa Antwoni ku Burasirazuba (ari kumwe na Kileyopatira), no gushimangira ubutegetsi kwa Okitaviyani mu Burengerazuba. Okitaviyani yanze ibyifuzo by'inama byatanzwe na Antwoni nyuma y'aho mbere ya Akisiyumu.

،(یملۆتپ) رووشاب یاشاپ و (سۆخویتنهئ) رووکاب یاشاپ لڤهگل یساملۆپیدی ییری گرسواه مل ینۆتنهئ یساملۆپیدی ییری گرسواه مل مألەب؛ درک نیباد یهکهکوب مک ووب رووشاب یاشاپ هوهئ هییری گرسواه وودرهه. ارک نیباد هواوائۆر نهیالەل مهکهکوب،(اوائۆر) نایواتکۆئ و (تالەهۆر) رهسەب ادیاتیۆک مل، درک نیباد یهکهکشوخ نای چک یهزیه وهئ و، نتومهکن رهس ناکههی ساملۆپیدی دن اکش یهکه نامیپ مک تومکرهس ادهزیه وهئ.

## Ushuhuda wa Watatu

Ku mpera y'Ingoma y'Abaselewukiya habayeho isezerano rya gatatu aho ibinyoma byavugiwe ku meza amwe. Ibi byabaye mu rwego rw'Intambara ya Gatanu y'Abasiriya (202–195 BC), igihe Antiyokusi III Magnusi yakoresheje intege nke z'Ubwami bw'Abatolemeyi nyuma y'urupfu rwa Tolemeyi IV Filopatori mu 204 BC. Tolemeyi V Epifane (Tolemeyi V) yimye ingoma akiri umwana (hafi y'imyaka 5–6), bituma Misiri iba munsu y'abarezi b'ingoma kandi iba mu kaga ko akajagari ko mu gihugu, imyivumbagatanyo y'abaturage kavukire, n'iterabwoba rituruka hanze.

Antiochus Magnus, ba Panium Dau a 200 BC da pwi ko'pe pwe, Coele-Syria, Palestina, en Asia Minor mi Ptolemaic a lup lah na seng tleih pi ba chet da. Egypt la pwi tah pweh luhngatki pweh dehr pahn ahpwihdi Rome (pweh Rome ahnsou me pahn ahkihedi pwe e dehr pedohng nan wasa kei), e sohte pil pahn koasoandahngdi uhk wet, ah e pahn doadoahkki eu inen kapwopwoud nan mwahu me e sansal laud pwe “protector.” Nan 197/195 BC, ni imwilahn wanin popohl me pahn kaimwisekla pein ehu, Antiochus Magnus eh pwutak en pwopwoudi, ih me muri e pil pwopwoudohng, nah seri lih Cleopatra I Syra (pil adaneki Cleopatra Syra) ong seri Ptolemy V; pwopwoud wet pweidaier ni 193 BC ni Raphia; Ptolemy sounpar 16, a Cleopatra sounpar 10.

Omu eendakano eli lyaali lyateekebwawo ng'ekikolwa eky'obugabi: Antiyokasi yeeteka mu kifo ky'omukwano era “omukuumi” wa kabaka omuto, ng'akakasa emirembe ate ng'akuuma ebyo bye yali afunye mu Asiya. Obufumbo buno bwamuwa obuyinza obutali bwa butereevu ku Misiri okuyita mu muwala we (yasubira nti yandisigadde nga mwesigwa eri ensibuko ze ez'Abaselewukidi era n'akola ng'eddoboozi eriwigira Busuuli mu lubiri olw'Abatolemi). Obukodyo obwo bwamuddiramu obubi kubanga Kuleopaatula yeegatta ku bba ne Misiri, so si ku kitaawe, bwe kityo ne bunafuya okufuga kwa Antiyokasi okw'ekiseera ekiwanvu. Kino kifaanagana n'Endagaano y'e Burundisiyumu (40 BC) era kyali kirina enkolagana n'ebigambo ebyaliwo mu Buruumi mu ngeri eziwerako.

Antiochus alitenda kama mlezi wa facto wa mfalme-mtoto Ptolemy V (kupitia mafungamano ya kifamilia), kwa namna inayofanana na jinsi Octavian (na Triumvirate) walivyojiweka katikati ya ombwe la madaraka au mashindano ya uongozi. Katika hali zote mbili, mhusika “mwenye nguvu zaidi” (Antiochus/Octavian) alitafuta kupata ushawishi juu ya upande dhaifu kupitia undugu wa kifamilia. Mpangilio wote miwili ulileta uthabiti wa muda mfupi, lakini “haukufanikiwa” kwa muda mrefu kwa sababu ya kutokuaminiana kulikokuwapo chini kwa chini—Cleopatra aliipendelea Misri (hivyo akidhoofisha Antiochus), ilhali mwelekeo wa Antony kuelekea mashariki (Cleopatra VII) ulisababisha kuvunjika kwa uhusiano wake na Octavian.

[illegible]

Okukwatika kwali kwa kumweka; Antiochus atakonsile ukufuma mu cingulwe cila ukwabula ukwikala pa fyo Roma yalefwaya—ukuciluka ukwabula ukutampana fyali ukuleta intanshi ya nkondo. Aletunkwila no kusokoloka mu mweo, Antiochus alengulukile panshita inono, lelo pa

mpela alisumine ukuikala pa fyasungilwe, afumishe amabumba yakwe mu Egypt, no kubwela ku Syria. Ici cintu ca bukali bwa dipulomasiyo (icakoselelwa no mwenso umo Roma yalipepa pa bukose bwayo ubukukulilako) cakonkeleshe ukwelela kwa nshita ukwabula ulwimbo, no kulangisha ukubomba kwa Roma ukwa kutendekela mu bupao bwa ku kabanga bwa Mediterranean. Cilelandwa sana nga ntendekelo ya nsoselo yakwe “ukukoka ulupanda mu musenga” (nangula mu cine cali cingulwe).

ز رهب یو خ یزئ ه وهی وب ناکهت انتستورپ ینتش ی مگئت مووب اهوره سین افی پهی سو خوی تنهی  
تئین ئرز مهاداد ادهدزای لای ناد ی هدر اوچ یت هی ای هل مکهن ین یب و تئو مکهد ، موهت اکهد

Ū di wan demê de gelek dê rabin dijî padîşahê başûrê; her weha talankerên gelê te dê xwe bilind bikin da ku dîtinê bi cih bînin; lê ew dê bikevin. Daniel 11:14.

ਅੰਤਰਿਖਸ ਚੌਥਾ ਐਪੀਫਨੇਸ ਨੇ ਈਸਾਪੂਰਵ 175–164 ਤੱਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਹ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਸੇਲਊਸਦਿ ਰਾਜਿਆਂ ਵੱਚੋਂ ਅੱਠਵਾਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੇਲੇਨਸਟਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਮਰਾਜ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤਾਂ ਅਧੀਨ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਈਸਾਪੂਰਵ 169 ਵੱਚੋਂ ਉਸ ਨੇ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟਿਆ, ਯਹੂਦੀ ਰੀਤਾਂ (ਖਤਨਾ, ਸੱਬਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ, ਤੌਰਾਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ) ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ, ਅਤੇ ਬੁਤਪਰਸਤ ਦੇਵਤਿਆਂ ਲਈ ਬਲੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਈਸਾਪੂਰਵ ਦਸੰਬਰ 167 ਵੱਚੋਂ ਉਸ ਨੇ ਮੰਦਰ ਵੱਚੋਂ ਹੋਮ-ਬਲੀ ਦੀ ਯਹੂਦੀ ਵੇਦੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਬੁਤਪਰਸਤ ਵੇਦੀ (ਜੀਅਸ ਲਈ) ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੂਰ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਇਹ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਧਰਮਨਸਿਠ ਯਹੂਦੀਆਂ ਲਈ ਆਖ਼ਰੀ ਹੱਦ ਸਾਬਤ ਹੋਈ, ਜਨ੍ਹਿਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਵਵਿਸਥਾ ਦਾ ਸਰਬੋਚ ਉਲੰਘਣ ਸਮਝਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਰੰਤ ਵਰਿਧ ਭੜਕ ਉਠਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੇਦੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਯਾਜਕ ਮੱਤਥਾਇਸ ਨੇ ਬੁਤਪਰਸਤ ਦੇਵਤਿਆਂ ਲਈ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਸੇਲਊਸਦਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਧਰਮਤਿਆਗੀ ਯਹੂਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੱਤਾ, ਫਰਿ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ (ਭਵੱਖਿ ਦੇ ਮੱਕਾਬੀਆਂ) ਨਾਲ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਈਸਾਪੂਰਵ 167–160 ਤੱਕ ਛਾਪੇਮਾਰ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਬਗਾਵਤ ਭੜਕ ਉੱਠੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਯਹੂਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਥਾਪਤਿ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਟਿਅਮ ਈਸਾਪੂਰਵ 164 ਵੱਚੋਂ ਯਹੂਦਾ ਮੱਕਾਬੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੰਦਰ ਦੀ ਮੁੜ-ਸਮਰਪਣਾ (ਹਨੁੱਕਾ) ਰੂਪ ਵੱਚੋਂ ਨਕਿਲਿਆ।

쿠 왕국의 시작과 끝에는 외교적 혼인으로 표상된 중대한 조약이 있었는데, 그 안에는 동과 서, 혹은 북과 남의 분열이라는 요소가 내포되어 있었다. 쿠 왕국이 쇠퇴해 감에 따라 안티오쿠스 에피파네스는 떠오르는 로마 세력의 상징이 되며, 마카비가의 분노의 초점이 된다. 후에 역사 속에서 그는 그 환상을 확립하는 예언적 상징의 위조물이 된다. 열한 장 이십이 절의 권세는 언약의 군주가 꺾였을 때 꺾인다.

Na majeshi kama ya gharika yatafurikwa kutoka mbele zake, nayo yatavunjwa; naam, hata mkuu wa agano. Danieli 11:22.

Ubwami bwa Antiochus Epiphanes bwarangiye mu mwaka wa 164 mbere ya Kristo, hafi imyaka magana abiri mbere y’uko Kristo, “igikomangoma cy’isezerano,” “amenagurwa” ku musaraba. Icyo dushaka kwerekana hano ni uko Ingoma ya Seleucid yatangiye kandi irangira n’ubukwe bw’isezerano rya dipolomasi, aho uburiganya hagati y’impande zombi bwanditswe neza mu mateka. Mu gihe cy’ubwami bwa Antiochus Epiphanes, ni ho imyivumbagatanyo y’Abamakabeyo yatangiriye, iyo ikaba yarashushanyaga Impinduramatwara y’Abanyamerika. Mu mateka y’Abamakabeyo, urugamba rwabo rwo kwikiza ubutegetsu bwa Seleucid rwarimo isezerano rikomeye bagiranye na Roma. Umurongo ugaragaza iryo sezerano mu buryo butaziguye werekana kandi mu buryo butaziguye ko Roma yakoranaga uburiganya, cyangwa ko yavugiraga ibinyoma ku

meza y'isezerano.

Na baada ya maagano yaliyofanywa pamoja naye, atatenda kwa hila; kwa maana atapanda, naye atakuwa hodari pamoja na watu wachache. Danieli 11:23.

Mstari kila wa kinabii unaotangulia wakati wa mwisho katika aya ya arobaini una agano lililovunjwa. Uriah Smith, akitoa maelezo juu ya “wale walioliacha agano takatifu” ya aya ya thelathini, anaandika yafuatayo:

“‘Aganirwe isezerano;’ ni ukuvuga Ibyanditswe Byera, igitabo cy’isezerano. Impinduramatwara y’ubu bwoko yarangijwe i Roma. Aba Heruli, Abagotika, n’Abavandali, batsinze Roma, bemeye ukwizera kw’Ariyo, maze bahinduka abanzi b’Itorero Gatolika. By’umwihariko, byari bigamije kurandura ubwo buyobe ni ho Justiniani yategetse ko papa aba umutware w’itorero kandi akosora abahakanyi. Bidatinze, Bibiliya yatangiye gufatwa nk’igitabo giteje akaga kitagomba gusomwa n’abantu basanzwe, ahubwo ibibazo byose by’impaka byagombaga gushyikirizwa papa. Bityo ni ko ijambo ry’Imana ryashyizweho igisuzuguriro. Kandi abami b’abami ba Roma, igice cyayo cy’iburasirazuba cyari kigikomeje kubaho, bagiranye ubwumvikane, cyangwa bacura umugambi hamwe n’Itorero ry’i Roma, ryari ryaratesheje isezerano agaciro kandi rigize ubuhakanyi bukomeye, kugira ngo bahoshe ‘ubuyobe.’ Umuntu w’icyaha yashyizwe ku ntebe ye y’ubwibone no gutsindwa kw’Abagotika b’Ariyo, icyo gihe bari barigaruriye Roma, mu mwaka wa 538 nyuma ya Kristo.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 281.

Ndimana ya tano ya Danieli kumi na moja hutambulisha mkondo wa historia ambamo mfalme wa kusini hutoa bibi-arusi wa kidiplomasia kama ishara ya mkataba ambao baadaye ulivunjwa na mfalme wa kaskazini. Kisasi cha mfalme wa kusini kilikuwa kielelezo cha kisasi cha mfalme wa kusini wa kiroho wa Napoleon dhidi ya mfalme wa kaskazini wa kipapa mwaka 1798. Mkataba uliovunjwa wa ndima ya tano hadi ya tisa ulikuwa kielelezo cha mkataba wa Tolentino uliovunjwa na Napoleon, ambao ulikuwa kielelezo cha dai la Putin kuhusu mkataba uliovunjwa na NATO. Kisasi cha Napoleon kilikuwa kielelezo cha kisasi cha Putin dhidi ya Ukraine mwaka 2014. Kisasi cha Antioko Mkuu katika ndima ya kumi, kinachohitimisha Vita vya nne vya Shamu, kinalingana na Napoleon mwaka 1798 na pia na Putin mwaka 2014. Kufuatia vita vya Panium vya ndima ya kumi na tano mwaka 200 KK, Antioko alipanga ndoa ya kidiplomasia kwa nia iliyofichika ya kuitia Misri chini ya mamlaka yake bila kutumia majeshi ya ardhini. Kiti cha enzi cha Antioko Mkuu kilirithiwa na mwanawe, ambaye aliuawa, jambo lililomleta mwana mdogo wa Antioko Mkuu, Antioko Epifane, kwenye kiti cha enzi. Matendo yake ya kutekeleza desturi na dini ya Kiyunani yalisababisha maasi ya Wamakabayo, yaliyoongoza kwenye mkataba wa udanganyifu na Roma katika ndima ya ishirini na tatu. Ndima ya ishirini na nne hutanguliza Roma ya kipagani na kutambulisha meza ya uongo ya Antoni na Augusto. Katika ndima ya thelathini Roma ya kipagani huingia katika mazungumzo na kanisa la kipapa, ambao wanatajwa kuwa ndio waliolivunja agano takatifu.

Vesi makumi aviri na ina kuya ku makumi atatu ni ushuhuda wa Roma ya kipagani, naye vesi makumi atatu na moja kuya ku makumi ine yatoa ushuhuda wa Roma ya kipapa. Kila mstari wa Danieli kumi na moja, vesi ya kwanza hata vesi ya makumi ine, huwakilisha mstari wa unabii

unaotumiwa katika historia iliyofichika ya vesi ya makumi ine. Mstari wa ufalme wa Seleuki, mstari wa ufalme wa Ptolemaio, mstari wa ufalme wa Uyahudi wa Wamakabayo, mstari wa Roma ya kipagani, na mstari wa Roma ya kipapa, vyote huonyesha historia ya mwaka 1989 hata kufikia sheria ya Jumapili. Kila moja ya mistari hiyo hutambua agano lililovunjwa kuwa kipengele kikuu cha historia hiyo.

Roma yo yo yateekapo amesho ga Daniel ikumi na limwe, kandi emikago gy'obulimba egy'obufumu eya Roma ey'abapagaani n'eya Roma ey'obwapapa gyombi girambikiddwa ng'egenda mu maaso era ng'ebawo nga tebannaba kufuga mu bwakabaka obw'enkalakkalira mu biseera byabwe eby'obufumu ebyawukana era eby'enjawulo. Obuyinza bwombi bwalaga nti entandikwa y'ekiseera eky'obufumu eky'obukulu yatandika ng'akasisanze kaabwe ak'okusatu kaggyiddwawo. Nga etteeka lya Sande eriri kumpi okujja mu United States terinnajja, walibaawo omukago ogw'obulimba wakati w'obuyinza bubiri. Emirundi ena obuyinza obubiri buno bibadde bakabaka b'obukiikaddyo n'obukiikakkono, omulundi gumu wakati w'ensi ey'ekitiibwa eya Yuda ne Roma, omulundi gumu wakati w'ebitundu bibiri eby'obutware bwa Roma obw'abasatu, era omulundi gumu wakati wa Roma ey'abapagaani ne Roma ey'obwapapa. Mu mikago gyombi egy'obulimba egyekuusa ku Roma, kyavaamu nga gwe mukago wakati w'ekitundu kimu eky'obwakabaka bwa Roma, oba nga ye Antooni ow'ebuvanjuba, Augustito ow'ebugwanjuba, oba Roma ey'abapagaani ey'ebuvanjuba ne Roma ey'obwapapa ey'ebugwanjuba. Emikago ena egy'obulimba wakati wa bakabaka b'obukiikakkono n'obukiikaddyo, ebiri wakati wa bakabaka b'ebuvanjuba n'ebugwanjuba, era gumu wakati wa kabaka w'obukiikakkono agenda okubaawo n'ensi ey'ekitiibwa.

Eli limo kutw'amu okwolesya kwitu okw'asooka okw'ekitabo kya Danyeri. Olulongo lwa Panium lukiikirira enkomerero y'olulongo olw'ekitabo kya Danyeri, era lwo lwe lunyanjula mu byafaayo ebikwekeddwa eby'olunyiriri olw'amakumi ana, bye tulisigala nga tweekenneenya mu kiwandiiko ekiddako.